

TDUB - BİLGİ NOTU

BİLİRKİŞİLERİN BELİRLENMESİ VE GÖREVLENDİRİLMESİ

Türk Adli Yargı (Hukuk Yargısı ve Ceza Yargısı) ve İdari Yargı sistemlerinde “Bilirkişilerin Belirlenmesi ve Görevlendirilmesi” hakkında özet bilgiler aşağıda yer almaktadır.

HUKUK USULÜNDE

Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 266’ncı maddesinde **“Bilirkişiye başvurulmasını gerektiren hâller”** ile ilgili olarak:

“(1) Mahkeme, çözümü hukuk dışında, özel veya teknik bilgiyi gerektiren hâllerde, taraflardan birinin talebi üzerine yahut kendiliğinden, bilirkişinin oy ve görüşünün alınmasına karar verir. Hâkimlik mesleğinin gerektirdiği genel ve hukuki bilgiyle çözümlenmesi mümkün olan konularda bilirkişiye başvurulamaz.”

hükmü yer almaktadır.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 268’inci maddesinde **“Bilirkişilerin görevlendirilmesi”** ile ilgili olarak:

“(1) Bilirkişiler, yargı çevresinde yer aldığı bölge adliye mahkemesi adli yargı adalet komisyonları tarafından, her yıl düzenlenecek olan listelerde yer alan kişiler arasından görevlendirilirler. Listelerde bilgisine başvurulacak uzmanlık dalında bilirkişinin bulunmaması hâlinde, diğer bölge adliye mahkemelerinde oluşturulmuş listelerden, burada da yoksa liste dışından bilirkişi görevlendirilebilir.

(2) Kanunların görüş bildirmekle yükümlü kaldığı kişi ve kuruluşlara görevlendirildikleri konularda bilirkişi olarak öncelikle başvurulur. Ancak, kamu görevlilerine, bağlı buldukları kurumlarla ilgili dava ve işlerde, bilirkişi olarak görev verilemez.

(3) Bilirkişi listelerinin düzenlenmesine, güncellenmesine ve listede kendisine yer verilmiş olanların liste dışına çıkartılmasına ilişkin esas ve usuller, ilgili bakanlıkların da görüşü alınmak suretiyle, Adalet Bakanlığına hazırlanacak olan yönetmelikte gösterilir.”

hükmü yer almaktadır.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 268’inci maddesi uyarınca, **bilirkişi listelerinin düzenlenmesi, güncellenmesi ve listede kendisine yer verilmiş olanların liste dışına çıkartılması**, “Bölge Adliye Mahkemesi Adli Yargı Adalet Komisyonları Bilirkişi Listelerinin Düzenlenmesi Hakkında Yönetmelik”de (Yönetmelik) gösterilen esas ve usullere göre yapılmaktadır.

Yönetmelik; bölge adliye mahkemesi adli yargı adalet komisyonları tarafından bilirkişi listelerinin düzenlenmesi, listelerin güncellenmesi, uzmanlık alanlarının belirlenmesi,

başvurabilecek olanların nitelikleri, başvuru şekli, başvuruların değerlendirilmesi, listeden çıkarılma usul ve esasları ile bilirkişi listelerine kayıtlı olan ve olmayan bilirkişilerce uyulması gereken etik ilkeleri kapsamaktadır.

Yönetmeliğin 6'ncı maddesinde "**İlan**" başlığı ile aşağıdaki hüküm yer almaktadır:

"(1) Komisyon¹, bilirkişi sıfatıyla listeye kaydolmak isteyenlerin komisyon başkanlığına müracaat etmeleri konusunda en geç 15 Ekim tarihine kadar ilân yapar ve bu hususu yargı çevresindeki gerekli gördüğü kamu kurum ve kuruluşlarına, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarına ve diğer ilgili yerlere yazıyla bildirir.

(2) İlân, duyuru metninin bölge adliye mahkemesi ve yargı çevresindeki adliyelerin ilan panosuna asılması, mahallî bir gazetede yayımlanması ve Bakanlık² ile bölge adliye mahkemelerinin internet sitelerinde yayınlanması suretiyle yerine getirilir. Bu konuda gerekirse diğer mutad vasıtalar da kullanılabilir.

(3) İlânda, listeye kabul şartları ve başvuru için gerekli belgeler ile listeye kabul edilenlerin yemin için hazır bulunmaları gereken tarih ya da tarihler de gösterilir."

Yönetmeliğin 7'nci maddesinde "**Listeye Kabul Şartları**" ile ilgili olarak:

"(1) Listeye kayıt olabilmek için aşağıdaki şartlar aranır:

- a) Başvuru tarihinde fiil ehliyetine sahip olmak,*
- b) Bilirkişilik yapacağı alanda en az üç yıllık meslekî deneyime sahip olmak,*
- c) Affa uğramış, ertelenmiş olsa dahi Devlete karşı işlenen suçlar ile zimmet, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, güveni kötüye kullanma, hileli iflâs gibi bir suçtan veya kaçakçılık, resmî ihale ve alım satımlara fesat karıştırma, gerçeğe aykırı bilirkişilik yapma, yalan tanıklık ve yalan yere yemin suçlarından biriyle hükümlü bulunmamak,*
- ç) Disiplin yönünden meslekten ya da memuriyetten çıkarılmamış olmak veya sanat icrasından geçici olarak yasaklı durumda olmamak,*
- d) Daha önce kendi isteği dışında bir bilirkişi listesinden çıkarılmamış olmak,*
- e) Komisyonun yargı çevresinde oturmak veya meslekî faaliyetini icra etmek,*
- f) Başka bir komisyonun listesinde kayıtlı olmamak,*
- g) Meslek mensubu olarak görev yapabilmek için mevzuat tarafından aranılan şartları haiz olmak,*
- ğ) Mesleğini icra edebilmek için herhangi bir meslek kuruluşuna kayıtlı olmak zorunda olanlar için, kayıtlı olunan meslek kuruluşunun mevzuatına göre bilirkişilik yapabilmek için uzmanlık alanını gösteren sertifika, uzmanlık belgesi, yetki belgesi ve benzerlerinin alınmasının zorunlu olduğu hallerde bu belgeye sahip olmak."*

hükmü yer almaktadır.

Yönetmelik uyarınca, **bilirkişi listesine kaydolmak isteyenlerin her yıl 31 Ekim tarihine kadar komisyona bir dilekçeyle başvurmaları gerekmektedir.** Başvurular komisyonlar tarafından 30 Kasım tarihine kadar değerlendirilmekte ve talepleri uygun görülen ve yemin eden bilirkişilerden oluşan listelerin bir örneği, her yıl 31 Aralık tarihine kadar hukuk

¹ Bölge Adliye Mahkemesi Adli Yargı Adalet Komisyonları

² T.C. Adalet Bakanlığı

dairelerine, komisyonların yargı çevresindeki ilk derece mahkemesi adlî yargı adalet komisyonlarına ve ilgili meslek kuruluşlarına gönderilmektedir. Komisyonlarca kesinleştirilen tüm listeler Bakanlık Bilgi İşlem Dairesi Başkanlığınca Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP)'nde ulaşılabilir halde tutulmaktadır.

Sonuç olarak, bilirkişiler Bölge Adliye Mahkemesi Adli Yargı Adalet Komisyonları tarafından her yıl düzenlenen listelerde yer alan gerçek veya tüzel kişiler arasından Mahkeme tarafından seçilmektedir. Listelerde yer almak suretiyle bilirkişi olarak görev yapmak isteyenlerin ilgili mercilere başvuruda bulunmaları ve başvurudan önce istenen kabul şartlarını sağlamaları gerekmektedir.

CEZA USULÜNDE

Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 63'üncü maddesi uyarınca *bilirkişi atanması ve gerekçe gösterilerek sayısının birden çok olarak saptanması, hâkim veya mahkemeye aittir. Soruşturma evresinde Cumhuriyet savcısı da bilirkişi atayabilir.*

Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 64'üncü maddesinde **"Bilirkişi Olarak Atanabilecekler"** ile ilgili olarak:

" (1) Bilirkişiler, il adlî yargı adalet komisyonları tarafından her yıl düzenlenen bir listede yer alan gerçek veya tüzel kişiler arasından seçilirler. Cumhuriyet savcıları ve hâkimler, yalnız buldukları il bakımından yapılmış listelerden değil, diğer illerde oluşturulmuş listelerden de bilirkişi seçebilirler. Bu listelerin düzenlenmesine veya listelerde yer verilenlerin çıkarılmalarına ilişkin esas ve usuller, yönetmelikte gösterilir.

(2) Atama kararında, gerekçesi de gösterilmek suretiyle, birinci fıkrada belirtilen listelere girmeyenler arasından da bilirkişi seçilebilir.

(3) Kanunların belirli konularda görevlendirdiği resmî bilirkişiler öncelikle atanırlar. Ancak kamu görevlileri, bağlı buldukları kurumla ilgili davalarda bilirkişi olarak atanamazlar.

(4) Bilirkişi olarak atanan bir tüzel kişi ise, kendisi adına incelemeyi yapacak gerçek kişi veya kişilerin isimlerini, bilirkişi atayacak yargı merciinin onayına sunar.

(5) Listelere kaydedilen bilirkişiler, il adlî yargı adalet komisyonu huzurunda "Görevimi adalete bağlı kalarak, bilim ve fenne uygun olarak, tarafsızlıkla yerine getireceğime namusum ve vicdanım üzerine yemin ederim." sözlerini tekrarlayarak yemin ederler. Bu bilirkişilere görevlendirildikleri her işte yeniden yemin verilmez."

hükmü yer almaktadır.

Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 64'üncü maddesi uyarınca, **bilirkişilik müracaatları ve bilirkişi listelerinin oluşturulması**, "Ceza Muhakemesi Kanununa Göre İl Adlî Yargı Adalet Komisyonlarınca Bilirkişi Listelerinin Düzenlenmesi Hakkında Yönetmelik" (Yönetmelik) hükümlerine göre yapılmaktadır.

Yönetmelik, her yıl için İl Adlî Yargı Adalet Komisyonları tarafından düzenlenecek olan bilirkişi listelerinin hazırlanmasında, uzmanlık alanlarının belirlenmesini, başvurabilecek olanların

niteliklerini, müracaat usulünü, değerlendirme esaslarını, listelerin oluşturulmasını ve gerekli durumlarda bu listelerde yer verilenlerin çıkarılma usul ve esaslarını düzenlemektedir.

Yönetmeliğin 5'inci maddesi uyarınca *İl Adli Yargı Adalet Komisyonları bilirkişi olarak görev yapmak isteyenlerin komisyon başkanlığına müracaat etmelerini her yıl 15 Ekim tarihine kadar ilân etmekte ve bu hususu il ve ilçelerdeki gerekli görülen kamu kurum ve kuruluşlarıyla, kamu kurumu niteliğini haiz meslek kuruluşlarına yazıyla bildirmektedir.*

Yönetmeliğin 6'ncı maddesinde "**Bilirkişi Listesine Kabul Şartları**" ile ilgili olarak:

"Listeye kayıt olabilmek için:

1) Gerçek kişilerin;

a) Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olması,

b) Başvuru tarihinde yirmibeş yaşından küçük olmaması,

c) Bilirkişilik yapacağı alanda en az üç yıllık meslekî deneyime sahip olması,

d) Affa uğramış ya da ertelenmiş olsalar bile Devlete karşı işlenen suçlar ile basit ve nitelikli zimmet, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, güveni kötüye kullanma, hileli iflâs gibi bir suçtan veya kaçakçılık, resmî ihale ve alım satımlara fesat karıştırma, gerçeğe aykırı bilirkişilik yapma, yalan tanıklık suçlarından biriyle hükümlü bulunmaması,

e) Disiplin yönünden meslekten ya da memuriyetten çıkarılmamış veya sanat icrasından geçici olarak yasaklanmamış olması,

f) Komisyonun bağlı bulunduğu il çevresinde oturması veya meslekî faaliyeti icra etmesi,

g) Başka bir komisyonun listesinde kayıtlı olmaması,

2)Tüzel kişilerin;

a) Hâlen faaliyetine devam ediyor olması,

b) Listeye kabul edilen tüzel kişiler adına incelemeyi yapacak olan gerçek kişi ya da kişilerin de listeye kabul şartlarını taşımaları gerekir."

hükmü yer almaktadır.

Yönetmelik uyarınca, **bilirkişilik yapmak amacıyla listeye kaydolmak isteyenler İl Adli Yargı Adalet Komisyonları'na her yıl 31 Ekim tarihine kadar şahsen veya kayıtlı olunan oda, çalışılan kurum ve kuruluş aracılığıyla bir dilekçeyle başvurmaları gerekmektedir.** Başvurular, komisyonlar tarafından her yıl 30 Kasım tarihine kadar değerlendirilmekte ve talepleri uygun görülen ve yemin eden bilirkişilerden oluşan listelerin bir örneği, her yıl 31 Aralık tarihine kadar Adalet Bakanlığı'na, il çevresindeki adli yargı adalet komisyonlarına, mahkemelere de duyurulmak üzere merkez ve bağlı ilçe Cumhuriyet başsavcılıklarına dağıtımli olarak gönderilmektedir. Listeler, adliye divanhanelerine asılarak ayrıca ilan edilmektedir. Komisyonlarca yazılı ve disket halinde hazırlanarak Adalet Bakanlığı Eğitim Dairesi Başkanlığı ve Bilgi İşlem Dairesi Başkanlığına gönderilen listeler bu birimlerce birleştirilerek Yargı Mevzuatı Bülteni ve elektronik ortamda yayımlanmaktadır.

Sonuç olarak, bilirkişiler İl Adli Yargı Adalet Komisyonları tarafından her yıl düzenlenen listelerde yer alan gerçek veya tüzel kişiler arasından hâkimler tarafından (soruşturma evresinde Cumhuriyet savcıları tarafından) seçilmektedir. Listelerde yer almak suretiyle bilirkişi olarak görev yapmak isteyenlerin ilgili mercilere başvuruda bulunmaları ve başvurudan önce istenen kabul şartlarını sağlamaları gerekmektedir. Ancak, atama kararında gerekçesi de gösterilmek suretiyle, listelere girmeyenler arasından da bilirkişi seçilebilmektedir.

İDARİ YARGILAMA USULÜNDE

İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 31'inci maddesi uyarınca *bilirkişiliğe ilişkin Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu hükümleri uygulanmaktadır.* Ancak, söz konusu madde uyarınca, *bilirkişi seçimi Danıştay, mahkeme veya hâkim tarafından re'sen yapılmaktadır.*

Sonuç olarak, bilirkişiler Bölge Adliye Mahkemesi Adli Yargı Adalet Komisyonları tarafından her yıl düzenlenen listelerde yer alan gerçek veya tüzel kişiler arasından Danıştay, mahkeme veya hâkim tarafından re'sen seçilmektedir. Listelerde yer almak suretiyle bilirkişi olarak görev yapmak isteyenlerin daha önce yukarıda açıklanan Hukuk Muhakemeleri Kanunu ve Bölge Adliye Mahkemesi Adli Yargı Adalet Komisyonları Bilirkişi Listelerinin Düzenlenmesi Hakkında Yönetmelik hükümleri çerçevesinde ilgili mercilere başvuruda bulunmaları ve başvurudan önce istenen kabul şartlarını sağlamaları gerekmektedir.

KAMULAŞTIRMA DAVALARINDA

Kamulaştırma Kanunu'nda kamulaştırma bedelinin hâkim tarafından tespiti usulü getirilmiştir. Bu amaçla açılacak davalarda Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 268'inci maddesi 2'nci fıkrası çerçevesinde resmi bilirkişiler söz konusudur. Bu davalar için tayin edilecek bilirkişi ancak bu şahıslar arasından seçilebilir.

Kamulaştırma Kanunu'nun 15'inci maddesinde:

“Sermaye Piyasası Kuruluna kayıtlı olarak faaliyet gösteren lisanslı değerlendirme kuruluşlarının isim ve adreslerini belirten listeler, her yıl ocak ayı içinde, ikinci fıkradaki mahkemelere bildirilmek üzere Sermaye Piyasası Kurulunca valiliklere gönderilir. Yeterli sayıda değerlendirme uzmanı bulunan yerlerde, 10 uncu maddede öngörülen değer tespitleri, bilirkişi sıfatıyla öncelikle Sermaye Piyasası Kurulundan lisanslı değerlendirme uzmanlarına, taşınmaz geliştirme konusunda yüksek lisans veya doktora yapmış olan uzmanlara yaptırılır.”

hükmü yer almaktadır.

Sonuç olarak, Kamulaştırma Kanunu'nun 10'uncu maddesinde öngörülen kamulaştırma bedellerinin mahkemelerce tespiti Kamulaştırma Kanunu'nun 15'inci maddesi uyarınca yeterli sayıda değerlendirme uzmanı bulunan yerlerde bilirkişi sıfatıyla öncelikle değerlendirme uzmanlarına yaptırılmaktadır.